

ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНИХ ВПРАВ ДЛЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Шпеко А. А.

*студент Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*

Лимар Ю. М.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

У сфері діяльності людей періодично змінюються навички, які є актуальними для комфортних умов життя у суспільстві. Тому одне із завдань початкової освіти полягає у спостереженні та вчасному внесенні змін до освітнього процесу для їх своєчасного набуття учнями та педагогами. Але є й ті навички, які вважаються фундаментальними та залишаються у так званих «топах» певного століття, а саме соціальні навички. Їх суть: будувати зв'язки на засадах партнерства, плідно співпрацювати, відповідально приймати рішення, втілювати творчі задуми у реальність завдяки спільній діяльності – це орієнтири кожного закладу освіти.

Набуття соціальних навичок у школі передбачає не лише формування знань учнів про суспільні норми, цінності та процеси, а й створення умов, за яких усі учасники освітнього процесу взаємодіють та розширюють коло спілкування. Безперечно, це реалізується через залучення школярів до театральної діяльності, оскільки під час неї діти разом розв'язують проблемні життєві ситуації.

За останні роки у школах ситуація з опанування театральним мистецтвом покращилася, зокрема з введенням в одну з освітніх програм змістової лінії «Театралізуємо» (під керівництвом Р. Шияна), а в іншу – елементів театральної діяльності (під керівництвом О. Савченко), враховуючи інтегровані уроки та театралізовану позаурочну діяльність дітей молодшого шкільного віку.

Сучасні освітяни створюють, модернізують та впроваджують у початковій школі новаторські або змістовно доповнені театралізовані вправи та ігри. Зокрема, І. Барановська приділяє значну увагу вправам з театальною лялькою; О. Сорокіна описує вправи з елементами театралізації для розвитку вмінь і навичок спілкування державною мовою; В. Майоренко та Е. Мартусь впроваджують театралізовані ігри для розвитку творчих здібностей учнів; Р. Кирилюк аналізує ігри-драматизації для розвитку акторських здібностей; Т. Васютіна та Ю. Чижевська наводять приклади вправ для формування soft skills у дітей 6-7 років; Т. Золотаренко пропонує вправи для інсценізації в курсі «Я досліджую світ».

Мета дослідження: дібрати театралізовані вправи, що сприятимуть розвитку соціальних навичок молодших школярів.

Корисний досвід щодо залучення здобувачів світи до театральної діяльності має Велика Британія. У Белградському театрі, що розташований у Ковентрі (Англія), було вперше започатковано новаторський рух «Театр в освіті» (Theatre in Education) у 1965 році як спосіб використання театру з метою створення різноманітних освітніх можливостей для дітей та молоді. Викладачі майбутніх акторів постійного товариства TiE регулярно та на безкоштовній основі відвідують місцеві школи, де виступають з короткими театральними виставами та проводять майстер-класи, які дозволяють учням активно та творчо досліджувати важливі проблеми та ідеї. Невдовзі цей рух поширився на театри у Великобританії, а згодом і по всьому світу, надаючи широкі можливості театральної участі серед дітей та молоді, заохочуючи їх до самостійного дослідження складних ситуацій, а не отримання вже готового розв'язання проблем [3].

Театральне мистецтво передбачає показ захоплюючих та емоційних ситуацій, до яких діти мають природний хист. У дослідженнях [1, с. 168] розкрито потенціал театральної діяльності учнів для розвитку soft skills, здатності до продуктивного спілкування, вирішення низки соціально-особистісних проблем. На думку О. Демченко, «значення театральної дії для розвитку soft skills дітей полягає у тому, що вона передбачає різновекторне спілкування, емоційно-почуттєву взаємодію, вербальну й невербальну комунікацію» [5, с. 272]. Театралізовані вправи для учнів забезпечують творчий спосіб опанування soft skills – навичками ХХІ століття, одночасно підтримуючи їх зацікавленими, мотивуючи до освітньої діяльності. Вони також підвищують впевненість школяра у своїй акторській майстерності. Під час проведення театралізованих вправ відбувається «взаємодія реального і нереального, віри і сумніву, фантазії і дійсності» [4, с. 239], що спонукає до кращого розуміння реалій світу та «створює своєрідність емоційно-естетичної сфери особистості молодшого школяра» [4, с. 239].

Використання спеціальних вправ сприяє розвитку емоційного інтелекту учнів, що сприяє легкому відтворенню подій з відповідними емоціями у майбутніх виставах. Беручи в них участь діти вчаться швидко приймати рішення у несподіваних, критичних та незвичних ситуаціях, у довірливій атмосфері відкрито виражають думки, а також не бояться фізичного контакту.

За допомогою тренувально-закріплюючих вправ молодші школярі здійснюють опанування програмним змістом матеріалу, виявляють оптимістичну особистісну позицію, пов'язану з почуттям самоцінності у відношенні до власних оригінальних ідей, цікавих знахідок, спостережень [4, с. 239].

У ході проведення необхідно пояснювати дітям, що виконання ролі – це певне перевтілення себе у вигаданого персонажа. Для цього необхідно проникнути у глибини характеру персонажа, прослідкувати за прихованими мотивами його дій, почути й продумати смисл кожного слова, уявити все для себе за допомогою фантазії. Ще однією важливою настановою є те, що маленькі актори на сцені, перебуваючи в образі та діючи від імені героя ролі, повинні більш ретельно дотримуватись вимог «запропонованих обставин» [4, с. 239].

Для розвитку соціальних навичок учнів початкової школи доцільно використовувати наступні театралізовані вправи.

1. Вправа «Емоційний світ мультфільмів». Учням пропонується переглянути відеозапис, на якому демонструється емоційний стан мультиплікаційних персонажів останніх років. Завдання полягає в уважному спостереженні за емоціями героїв та їх відтворенні за допомогою копіювання (міміки, жестів, фраз). Варто добирати лише ті ролики, які є більш сучасними, адже «старі» герої майже не викликають інтерес у сучасних молодших школярів. Також можна запропонувати учням створити подібні відео самостійно та поділитися ними у соціальних мережах. Крім того, можна використати інший спосіб: на одній половині екрану зображення учня, а на іншій – епізод або герой мультфільму. Зазначимо, що дії відбуваються одночасно. Таким чином учень може прослідкувати за поступом своєї акторської майстерності.

2. Вправа «Слайд-шоу». Учні об'єднуються у команди по 6-8 осіб. Перша група виходить на сцену. Серед них одна людина є казкарем, інші – відтворюють слайд-шоу. Казкар починає розповідати історію про недавню поїздку, пригоду чи будь-яку життєву подію або вигадану ситуацію. Гравці на сцені складають картину – певний слайд, який казкар розповів. Після чого завмирають на місці. Кожна група отримує чотири-п'ять слайдів, а потім на сцену виходить нова група. Доцільно пояснити учням, що вони можуть бути будь-ким або будь-чим на кожному слайді, використовуючи різне положення тіла.

Наприклад, «Я хотів би показати вам слайд-шоу своєї подорожі джунглями. Ось ми в літаку, прямуємо до Амазонки. Це був дуже спокійний політ! Клац!», – каже казкар. Гравці почувши команду «Клац!» починають складати картинку групою, яка летить спокійно літаком, і вони завмирають на місці. Казкар продовжує: «Коли ми приземлилися у джунглях, перше, що ми побачили, – це величезна змія! Клац!». Група формує слайд спостереження за

змією, один з учасників може навіть перевертлитися у змію. «Досить скоро ми опинилися у глибині джунглів і натрапили на корінних жителів! Клац!», – казкар емоційно розповідає продовження історії. І так далі [2].

3. Вправа «Космічні об'єкти». Учні сидять у колі. Вони уявляють, що тримають м'яч настільки великий, що ледь вміщується в руках. Запропонуйте їм уявити структуру, вагу м'яча та покрутити його в руках. Нехай вони роблять його меншим, більшим, важчим, легшим. Потім запропонуйте дітям повільно перетворити об'єкт на щось інше, а не просто переходити на новий об'єкт, наприклад, олівець. Навчайте їх робити перехід плавно, стискаючи м'яч вниз, роблячи його більш плоским і довгим, поки він не стане олівцем. Повторіть це й з іншими об'єктами, долучаючи дітей до висування пропозицій [2].

4. Вправа «Лавка». Помістіть лавку на сцені, використовуючи справжню або три стільці. Виберіть трьох гравців, щоб вони були на сцені. Попросіть гравців обрати випадковим чином з капелюха ім'я відомого персонажа, історичної особи або професію, щоб потім зобразити їх манери поведінки. Зазначимо, що варто домовитися на початку щодо загальної теми (обирати чи професії, чи відомих персонажів, чи відомих історичних осіб). Мета кожного героя: перевертлитись у певного персонажа підтримувати спілкування на лаві за допомогою вербальних та невербальних засобів; з'ясувати, ким є два персонажі, які сидять поруч. Попросіть трьох учнів розпочати сцену на лавці в парку. Як тільки гравець вважає, що він визначив іншого героя, то повинен сказати речення, яке вказує на те, що він знає, хто той, фактично не називаючи його. Наприклад, якщо є підозра, що хтось із гравців є президентом, то актор може сказати: «Я не голосувала за Вас, але я думаю, що ви все одно робите хорошу роботу!»; якщо Вінні-Пух: «Я точно впевнений, що Ваша голова повна тирси»; якщо Ельза: «Ви неймовірно гарна, але Ваше серце занадто крижане»; якщо Губка Боб: «Чи не бажаєте приготувати ще 1 крабсбургер?». Після того, як персонаж ідентифікований, він стає глядачем, а на його місце приходять новий гравець [2].

5. Вправа «Жанрова інтерпретація». Беремо всім відому казку або історію та перероблюємо її, використовуючи інший жанр: детектив, мелодрама, комедія, жахи і т.д. Діти повинні інтерпретувати її в різних жанрах, заздалегідь об'єднавшись у групи. Для цього можуть витягнути відповідні картки. А потім по черзі показують міні-виставу.

Розглянемо фрагменти зміненої казки «Колобок». Якщо сюжет казки необхідно переробити у детективному жанрі, то можна почати так: «Справа №1235 «Зникнення дитини». Вранці 12 жовтня у відділення поліції надійшов дзвінок про зникнення дитини. На дошці оголошень прикріпили такий опис: кулястий, жовтого кольору, любить обійми та всім посміхається. Поліцейський, опитавши родичів, вийшов на першого підозрюваного Зайця...». А у жанрі мелодрама зав'язка казки може бути така: «Сумним літнім ранком колобок був настільки засмучений своїм безглуздим життям, що вирішив піти з дому. Там його не любили. Тому колобок взяв з собою трохи сухарів (так як сім'я була бідною) і тихо пішов. По дорозі він зустрів прекрасну Лисицю, у яку одразу закохався. Але вони не могли бути разом, бо...».

6. Вправа «Середовище». Попросіть всіх учнів розміститися у кімнаті зручним чином. Створіть для них певне середовище, наприклад, концерт. Потім діти повинні зобразити знаходження у цьому середовищі. На концерті вони можуть співати, танцювати, аплодувати, влаштовувати флешмоб. Час від часу вигукуйте та змінюйте різні середовища, щоб школярі імітували якомога більше різних дій. Це змусить їх задуматися про те, які дії відповідають заданому контексту, а які є недоречними.

7. Вправа «Космічна дорога». Вона допомагає акторам пізнати простір навколо них, а також потренуватися у використанні свого тіла по-різному. Встановіть чітко визначені межі, щоб гравці залишалися всередині них. Нехай учасники рухаються кімнатою, звертаючи увагу на простір навколо них. Учителю варто сказати: «Продовжуйте йти, тільки тепер зробіть вигляд, що ви гуляєте по желе. Подумайте, що ви відчуваєте, коли ваше тіло рухається по желе». Через деякий час потрібно змінити об'єкти на цьому маршруті. «Наша дорога перетворилася на хмари, що ви відчуваєте, коли ходите по ним?», – каже вчитель. Важливо,

щоб усі згадані під час вправи об'єкти були різними за консистенцією, об'ємом, вагою, температурою. Наприклад, мед, сніг, вода, заморожений ставок, пюре, попкорн, пір'я, брудна калюжа, вогонь, цукрова вата [2].

Позитивна результативність їх виконання можлива лише тоді, коли зусилля учнів будуть спрямовані на усвідомлення причин, закономірностей тих процесів, явищ, що виступають об'єктом їхньої уваги [4, с. 238].

Отже, використання вищеописаних театралізованих вправ сприяє розвитку соціальних навичок молодших школярів. Оскільки залучення учнів до спільної діяльності рівноправних героїв сприяє розвитку доброзичливих відносин між ними, поваги до кожної особистості, розвитку уміння розуміти оточуючих, що є основою гармонійних взаємин у соціумі.

Література:

1. Demchenko Olena, Stakhova Inna, Davydova Maryna, Larina Iryna, Lymar Yulia, Strilets Svitlana. Підготовка будучих педагогов к розвитку одаренности детей дошкольного и младшего школьного возраста средствами театралізації. *Society. Integration. Education: Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II, May 28th-29th. 2021. P. 165-177.*

2. Drama Games and Theatre Activities. URL: <https://www.dramanotebook.com/drama-games/> (дата звернення: 11.04.2021).

3. Theatre-in-Education (TiE). URL: <https://www.belgrade.co.uk/theatre-in-education-tie/> (дата звернення: 20.03.2021).

4. Бенюк Б. М., Нечепоренко В. М. Методика залучення дітей до театральної художньо-творчої діяльності в системі позашкільної освіти. *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 236-241.

5. Демченко О. Підготовка майбутніх педагогів до використання театральної діяльності в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами: європейський контекст. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами* : зб. матер. IV Всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 10-11 грудня 2020 р.) / редкол. : О. П. Демченко, В. І. Імбер, Н. С. Казьмірчук, Н. О. Комарівська, Л. В. Любчак, Н. А. Олійник, А. В. Хіля ; за заг. ред. О. П. Демченко. Вінниця, 2020. Вип. 3. С. 268-274.